

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажылчы чоннар депутаттарының область Советинин органы

1953
март
5
ЧЕТВЕРГ
№ 44 (2729)

ӨРТӨЗ 20 КОП.

БО ХУНГУ СОЛУНДА:

ЧАЗАКТЫҢ ДЫҢНАДЫ (1 арын).
И. В. Сталинның кадымын байданын дугайында бюллетень (1 арын).
Совет улустун чаңгыс эи-сеткилдин ча илерээшкин (1 арын).
РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Чарлы (1 арын).
В. Андреев.—Партияның VII съездин (2 арын).

Н. Чичинин.—Социалистг чарышты улам калбартыр (2 арын).
В. Санчы.—Башкыны кызыкмаккай ажилын көргүзүлгү (3 арын).
Редакцияга чагаалар (3 арын).
Я. Макаренко.—Чаа Польшанын тургузушкуну (3—4 арыннар).
И. В. Сталинның «СССР-де социализмниң экономнуг проблемалары» деп ажилы.

ниң дугайында Польшада теоретиктиң конференция (4 арын).
Профилейлерниң 3-кү Бүгү-делегей конгресси чындадыр дугайында (4 арын).
Бүгү делегейниң херөөжөрлерин херөөжөрлөп демократтың Бүгү-делегей федерацияның кыйгыры (4 арын).
Кореяда богушкуннар (4 арын).

ЧАЗАКТЫҢ ДЫҢНАДЫ ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы болгаш СЭКП Төп Комитединиң Секретары эш Иосиф Виссарионович Сталинның аараанының дугайында

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын Төп Комитеди болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели бистин партияга болгаш бистин улуска таварышкан аар-берге чорукту—эш И. В. Сталинның аар аараанының дугайында чындадыр тур.
Март 2-ниң дүзенинде эш Сталин Москвага бодунун бажынынга турда, оң баш мээзинче хан атыккаш, мээниң амдыралга чугула черлеринче тараан. Эш Сталин медресерни ышкыныпкан. Оң талакы хол болгаш бут билимчестэн. Чугаа-домаа үнмөстэн. Чүрөктүн ажилдаары болгаш тыныш аары-биле үрелген.

Эш Сталин эмнээринге медицинаның эң дээр кустерин кыраштырган: профессор-терапевт П. Е. Лукомский; ССРЭ-ниң медицина эртемнериниң Академиязынын чингине кежигүнери: профессор-невропатолог Н. В. Коновалов, профессор-терапевт А. Л. Мясников, профессор-терапевт Е. М. Тареев, профессор-невропатолог И. Н. Филимонов, профессор-невропатолог Р. А. Ткачев, профессор-невропатолог И. С. Глазунов, доцент-терапевт В. И. Иванов-Незнамов. Эш Сталин эмнээрин ССРЭ-ниң Кадык камгалал Министри эш А. Ф. Третьяковтун болгаш Кремльдин эмнелге-санитар эргелелиниң начальниги эш И. И. Купериниң удуртулгазы-биле чорудуп турар.

Эш Сталин эмнээрин СЭКП Төп Комитединин болгаш Совет Чазактын доктаамад хайгааралы-биле чорудуп турар.
Эш Сталинның кадымын берге байдалды болуп

турарының ужурундан Иосиф Виссарионович Сталинның кадымын байданын дугайында медицина бюллетенерин бо күнден эгелеп парлап турарын доктадыр эрежок чугула деп СЭКП Төп Комитеди болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели санаан.

★ ★ ★

Эш Сталинның аар аары удуртукчу ажил-чорудулгага оң үр ийикпе, азы кыска үеде киришпес апарының бүгү-ле ужурун Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын Төп Комитеди болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели, бистин бүгү партия, бистин бүгү совет улус-биле бир дөмей медресеп билеп турар.

Төп Комитет болгаш Министрлер Чөвүлели болза, күрүсенин болгаш партияның удуртукчу ажил-чорудулгазындан эш Сталинның түр үеде чартыканы-биле холбашкан бүгү байдалды партияны болгаш чуртту удуртукта эң шынгызы-биле барымдалап турар.

Бо аар-берге хунерде бистин партия болгаш бүгү совет улус эң улут чаңгыс эвин болгаш сырый катыжышкыны, сеткилдин быжыны болгаш серемчилдин көргүзүп, бистин чуртувуска коммунизм тургузушкунунун талазы-биле боттарынын күженишкенин ийи катап улгатырып, Коммунистг партияның Төп Комитедин болгаш Совет Эвилелиниң чазан долгандыр улам сырый катыжар дээринге бузурун Төп Комитет болгаш Министрлер Чөвүлели илередиң турар.

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын Төп Комитеди.

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели.

1953 чылдың март 3.

Бюллетень И. В. Сталинның кадымын байданын дугайында 1953 чылдың март 4-те 2 шанта

1953 чылдың март 2-ниң дүзенинде И. В. Сталинның мээзинче хан атыккаш, мээниң амдыралга чугула кезектеринче тараан, оң түзенинде медресеп оскундурган болгаш чугаа-домаа чыткыи-биле кады оң талакы хол болгаш бут билимчестэн. Март 2-де болгаш 3-те тыныштың база хан эргилдениң үрелген ажилдарын экижидеринче улганган эмнээриниң чогуур кемчелерин чоруткан, олар амдызында

аарының байдалына боттут эргилдени бербөөн. Март 4-түн дүзенинде 2 шанта И. В. Сталинның кадымын байданы берге хөвөр үргүлдүшкүдү турган. Тыныштың дыка үрелишкенин болуп турар: тыныштың дүргени—минутада 36 чедир, тыныштын аразы шын өвөс, үе-үеде үр уукулгайлап турар. Судал минутада 120 багышкыны болуп, судал корум үрелген, хан багышкыны: эң улут кемчээдин

—220, бичи кемчээдин—120, температура 38,2 болуп турар.
Тыныштың болгаш хан эргилдениң үрелген-биле холбаштыр кпелорет чедишпестээшкин илереп турар, баш мээзиниң ажилының үрелишкенин хемчээли элөөн улгатын. Амгы үеде организмниң амдыралга чугула ажилдарын катап тургузарыңче улганган элөөн хей терапевтинг кемчелерин чорудуп турар.

ССРЭ-ниң Кадык камгалал Министри А. Ф. Третьяков.
Кремльдин эмнелге-санитар эргелелиниң начальниги И. И. Куперин.
ССРЭ-ниң Кадык камгалал Министерствозунун кол терапевтизи профессор П. Е. Лукомский.

Медицина эртемнериниң Академиязынын чингине кежигүнер профессор Н. В. Коновалов.
Медицина эртемнериниң Академиязынын чингине кежигүнер профессор А. Л. Мясников.
Медицина эртемнериниң Академиязынын чингине кежигүнер профессор Е. М. Тареев.

Профессорлар:
И. Н. Филимонов,
И. С. Глазунов,
Р. А. Ткачев.
Доцент
В. И. Иванов-Незнамов.

Кара-Кумнарже кол халдашкын эгелээн

ТАХНА-ТАШ. Кол Туркмен каналдың туудугулары күш-ажылчы кайгамчыктын тилелгени чеди алганнар: скреперлер сутландырыга каналын эртен, улут суг оруунун кол уундан довуракты казып эгелэенер.
Кара-Кумнаржын эленингеринче механизмерни үндүрүрүн дугайы бидине берген хунуң эртенде-ле Тахна-Таш суг бедириниң туудушкунун барыны тазакы кымыгарыңга чүе-чүе туудугулар: экскаваторжулар, гидромеханизаторлар, дуулаа бугуруткелериниң ажилчылары, шпичачилер чыгып келгенер.
Кол Туркмен каналдың үнүңче үер черин чанынга кымы тукучугатар-биле шпичетинген машиналарын кыдынга Григорий Садониковтун аныктар бригаданың скреперистери чыккаларды тургулашканнар. Кол Туркмен каналдың үнүңга чер ажилдарын эгелээр деп биде алдары оларга көргөскөн. Башкы талазында машинада—эш Сталинның чурру.
Митинг эгелээн. Туудуңуң удуртуч черин болгаш партия организациязынын мурундан «Средиземнорострой» кол инженер В. С. Эрстов улуг каналдың

үнүңде ажилдарың эгелээни-биле холбаштыр туудугуларга ийи байыр чедирип, оларнын амыр-мендизин айтырган.
—Төрөн чуртувусту өртүп болуп болганмыстан бис өөрүп турар бис. Туудушкунуң чаа чадасы эгелээн. Хей муң кижилг коллективтин күженишкениниң ажилының түзенинде белеткел үезин кол-кол сорулгалар шпичетирелгенин, материалдык быжы суур тургузтуңга, аңаа даангаш каналдың үнүңга чер ажилдарын чедишкенин калбартып чорудуп болур.
Кол Туркмен каналдың туудугуларының хүрөөсенин чүе-чүе волгодончулар улам көвүдеткен. Эленинги курут хөвүңе үнеринге механизмерни белеткелеринге оларнын байлак дуржулгазы улут хемчээдин-биле дузалаан. Коммунизмниң улут туудугуларының баштайгылының туудугуларынын дуржулгазы Кара-Кум туудуңуң коллективниң чедишкенин болур берген деп эш Эрстов чугаалаан.
Туудуңуң механизаторларының төлөөлекчи, скрепер участогунун стахановчуу комсомолчу Иван Лунинин сагыш-сеткили дайымытыр турар өстери өтүт чан-

гылавын турган.
—Эленинги курут хөвүңга биске улут бергелер таваржыр дээрин шүптү билдир бис. Ычталза-даа совет кижилер шаптыкташкындан кертпес болгаш оларнын ажилы тилээр. Стахановчу өзү-биле ажилдан, туудушкунуң хуусаамын кызырар бис—деп ол чугаалаан.
Эш И. В. Сталинга байырың чагаалы митингиниң киржикчилери канчаар-даа аажок улут көдүрүшкүн-биле хүлээп алганнар.
Митинг төнгөн. Моторларын күчүлүг димирөөшкин эленинги хөвүңу шыда алы берген. Москваңың шагы-биле 11 шак 52 минутада, триумфалды артын колонналарының аразында шөйгөн лентаны «Средиземнорострой» кол инженер В. С. Эрстов үзе келишкен. 15 скреперлер Кол Туркмен каналдың үнүңче үнүшкенер. Баштайгы кубометр довуракты анык стахановчулар Иван Луни биле Владимир Скляров олар казып үндүргенер.
Машиналар эленинги хөвүңу ханымынче ындайлап чоруп турганнар. Кара-Кумнарже кол халдашкын эгелээн! (СЭТА).

Совет улустун чаңгыс эи-сеткилдинин чаа илерээшкини

Бо чылдың март 1-де Узбек, Казак, Латвия, Киргиз, Таджик, Армян, Туркмен, Карел-Фин ССР-дериниң ажилчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге сонгулдаар болуп эрткен.
Узбекистаның найсылалы Ташкент хоорайның Фрунзе районунун ажилчы чоннары область Советиниң депутаттары совет улустун башкызы болгаш баштыңчызы улут Сталинни сонгааннар. Пес-таавы фабриказынын ажилчыны—Иурия Максимова-ның чугаалаан:
—Совет улустун өөрүшкүзү болгаш аажык, коммунизм дөш демиселе бистин күштериниң өөрүшкүзү Иосиф Виссарионович Сталинның ады-биле харылаалыг. Депутатча бүгү улустун бир дугаар канчалды эш Сталин үр-үр чылдаа чурттаан!
Казак ССР-ниң Алма-Ата, Туркмен ССР-ниң Сталинабад, Киргиз ССР-ниң Фрунзе,

Латвия ССР-ниң Рига, Карел-Фин ССР-ниң Петрозаводск хоорай Советтериниң депутаттарыга эш Сталин болгаш оң чок соратниктери быш сонгуктуулар.
Казакстаның хөмүр даш үлетпүрүнүн төвү Карагандага сонгулдаар бидик көдүрүшкүнүң эрткен. Чер-чер Советтериниң депутаттарына хүндүлүг шахтер, Социалистг Күш-ажылдың Маалыры Нурмагамбетов, дагылар Халкубаев, Бабаков болгаш оон-даа өкө мурачылар сонгуктуулар.
Латвияның найсылалы Риганың ажилчы чоннары чер-чер Советтеринге 1400 ажык депутаттарын сонгаан.
Таджик республиканың адалыгы илдерин—Сталинбадтын хөвөң ажилдар заводунун мастери Р. Муратов, Таджик ССР-ниң эртемгер Академиязынын президенти С. Айни, Сталинчы шаиралды

лауреады шүлүчү М. Миршакарое болгаш оон-даа өскелерин бидлап турган округтарга бадылашкын найырадыг эрттип турган.
Совет Киргизияның хоорайларына, аудаларына болгаш суурларына сонгулдаар бүгү улустун байырлашкын кылдыр эрткен. Чер-чер Советтериниң депутаттарына Киргизияның эң аки ооллары болгаш кыстары сонгуктуулар.
Карел-Фин ССР-ниң бүгү сонгулда участоктарына бадылашкын улут көдүрүшкүнүң болуп эрткен.
Бо республикаларын чер-чер Советтеринге сонгулдаар болза, социалистг демократияның чаа тилелгени, совет улустун мораль-политиктиң чаңгыс эвиниң көргүзү, коммунистг партияның политиказын бистин чурттуң бүгү ажилчы чоннарының талазындан шуут ачкып турарынын илерээшкини болган.

Тиелекчилерниң хуралы

ТЭЭЛН. (Телефон-биле). Февраль 28-те, Бай-Тайга районунун культура башкысына болган хей кижик киржикчинг хурал бидик көдүрүшкүнүң болуп эрткен.
Партия, совет активчилерин болгаш колхостарың мурагыч туудугуларының оң хуралын партия райкомунун секретары эш М. Доржу ачтыган.
1952 чылда областың социалистг чарыжының түзениниң дугайында партия обкомунун болгаш область Советиниң күжүк-комунун доктаалың облук-комунун дарагының ораакчыны эш А. Козленко таныштырган. Социалистг чарыжы бирги черин элөөн Бай-Тайга района партия обкомунун болгаш область Советиниң күжүк-комунун шилчир Кызыл тууган партия райкомунун секретары эш Доржуга эш Козленко замчы-

дып берип турда, залда байырадыг хол чыккашкылары тиңиттиг улгакым турган.
Кымыл тууган районунун ажилчы чоннарының мурундан эш Доржу хүлээп ап турар, ажил-агы, культура, политика, талазы-биле бистин чедишкенинереке Коммунистг партияны, Совет чазактын сталинчы сагыш салышкынынын көртүзү болуп деп демгелешкан, ол үнелен чөпөс улут дузаламчыга жотат чок күш-ажыл-биле харымылар деп чоңуң күзелдин илереткен.
Мөөн-биле кады областың колхостарыңга тууду талазы-биле бирги черин элөөн Шуйда «Мурагыч» колхозта партия обкомунун болгаш область Советиниң күжүк-комунун шилчир кымыл тууган тыныс-

деп ол доктаады айтканын эш Козленко быш чугаалаан.
Хуралдың түзенинде районунун мурачыларындан 36 кижини партия обкомунун болгаш область Советиниң күжүк-комунун хүндүлө бижиктери-биле тус-тус шаанна. Оларнын иштинде «Мурагыч» колхозтуң даргазы турган ам Молотов аттыг улгатыр катышкан колхозтуң даргазы эш Козленко чугаалаан болза:
— Молотов аттыг колхозтуң ишчилери бо чылдың тууду планын август 1-де колдур болгаш ажык күтүүшү шылаар, оон иштинде Май барын байырлааныңга бидик кылдыр чуртталганың 11 чаа бажыңдарын ажилыалга киирер бис.

Тыва автономнуг областа хей уругларлыг иелерни „Мениң алдары“ орденнер-биле болгаш „Мениң медалы“ медальдар-биле шаңнаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Чарлыы

(Тенчүзү. Эгези № 41 «Шында»).
Алды уругларны төрөн болгаш кимизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ
11. Оланерти Седичап—Эрзин района «Кымыл сымды» колхозтуң колхозчуу.
12. Оорман Дендий Сагдаев—Сүт-Хөл района Киров аттыг колхозтуң колхозчуу.
13. Оюн Чиргал Тунгаровна—Танды районунун Балгазын көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
14. Потехина Анастасия Яврьевна—Танды районда электростанцияның ажилчыны.
15. Сандак Мария Намыраевна—Эрзин районунун Эрзин көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
16. Соколова Мария Даниловна—Кызыл хоорайда өг-бүлө ээзи.
17. Суур-оол Ооржак Кавынды—Барыын-Хемчик района «Совет Тываның 5 чыл ою» колхозтуң колхозчуу.
18. Тогуз Дарымаз Сенгиловна—Чөөн-Хемчик района «Искра» колхозтуң колхозчуу.
19. Федулова Мария Акимовна—Кызыл хоорайда өг-бүлө ээзи.
20. Фидеева Татьяна Николаевна—Кызыл хоорайда өг-бүлө ээзи.
21. Ховалыг Мандарий Чимит-ооловна—Чөөн-Хемчик района «Искра» колхозтуң колхозчуу.
22. Чылбак Нанзалбаа Оскуровна—Чөөн-Хемчик района «Кымыл тараачын» колхозтуң колхозчуу.
23. Чысымаа Чидин Лүдүп—Эрзин района «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчуу.
Беш уругларны төрөн болгаш кимизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

8. Витнер Целогей Петровна—Кызыл хоорайда өг-бүлө ээзи.
9. Донган Очу Давышовна—Эрзин районунун Эрзин көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
10. Кара-сал Айжык Самбаевна—Чөөн-Хемчик района «Искра» колхозтуң колхозчуу.
11. Коновалова Александра Ивановна—Кызыл хоорайда өг-бүлө ээзи.
12. Куулар Бичи-дык Сундуйовна—Чөөн-Хемчик района «Искра» колхозтуң колхозчуу.
13. Куулар Давык Балзановна—Сүт-Хөл района Киров аттыг колхозтуң колхозчуу.
14. Куулар Чаалтын Оскуровна—Чөөн-Хемчик района «Искра» колхозтуң колхозчуу.
15. Лопсаң Тимжаз Олакпайовна—Эрзин районунун Эрзин көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
16. Маджарова Александра Федоровна—Танды районунун Элегес көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
17. Мадыр-оол Лакпа Тачиловна—Танды района Сталин аттыг колхозтуң колхозчуу.
18. Монгуш Бичсей Дамбаовна—Чөөн-Хемчик района «Кымыл тараачын» колхозтуң колхозчуу.
19. Монгуш Сайхон Девековна—Чөөн-Хемчик района «Искра» колхозтуң колхозчуу.
20. Монгуш Семен Намыраевна—Чөөн-Хемчик района «Искра» колхозтуң колхозчуу.
21. Монгуш Серенмаз Байындыовна—Чөөн-Хемчик района «Искра» колхозтуң колхозчуу.
22. Монгуш Сержикий Дээдигеновна—Чөөн-Хемчик района «Искра» колхозтуң колхозчуу.
23. Монгуш Чүдек-урут Болдуң-Хува—Барыын-Хемчик района «Совет Тываның 5 чыл ою» колхозтуң колхозчуу.
24. Монгуш Чунмаз Дочаевна—Сүт-Хөл района Киров аттыг колхозтуң колхозчуу.
25. Монгуш Чылбак Чапгаевна—Сүт-Хөл районунун Сүт-Аскы суурда өг-бүлө ээзи.
26. Норбу Норчук Нуугут—Эрзин района «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчуу.
27. Ондар Бичи-Уруг Кара-Ламбаевна—Чөөн-Хемчик района «Искра» колхозтуң колхозчуу.
28. Оорман Кайнапка Дандар-ооловна—Чөөн-Хемчик районунун Чадаан хоорайда школ башкыны.

29. Оорман Канды-Сюрүк Божукай—Барыын-Хемчик района «Совет Тываның 5 чыл ою» колхозтуң колхозчуу.
30. Оорман Седий Чымыш—Барыын-Хемчик района «Совет Тываның 5 чыл ою» колхозтуң колхозчуу.
31. Оорман Сержикий Чымыш—Барыын-Хемчик района «Совет Тываның 5 чыл ою» колхозтуң колхозчуу.
32. Оорман Чускукпен Дондук—Барыын-Хемчик района «Совет Тываның 5 чыл ою» колхозтуң колхозчуу.
33. Оорман Ширинен Лалыровна—Чөөн-Хемчик района «Искра» колхозтуң колхозчуу.
34. Оюн Байырбан Даргажик—Танды района Буденный аттыг колхозтуң колхозчуу.
35. Оюн Ичинмаз Шара-хоо—Кызыл хоорайда өг-бүлө ээзи.
36. Оюн Канчиран Пичи-кыс—Танды района «Победа» колхозтуң колхозчуу.
37. Оюн Саржитмаз Шүрүновна—Танды района «Победа» колхозтуң колхозчуу.
38. Оюн Харлулпан Сануановна—Танды района Сталин аттыг колхозтуң колхозчуу.
39. Салчан Чудурукпай Сотпаевна—Чөөн-Хемчик района «Искра» колхозтуң колхозчуу.
40. Саморукова Дары Викуловна—Кызыл хоорайда электростанцияның ажилчыны.
41. Сам Максиржан Шонзуновна—Эрзин районунун Эрзин көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
42. Сурун Ламы Амир—Эрзин района «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчуу.
43. Течимжаз Чула Мондир—Эрзин района «Кымыл сымды» колхозтуң колхозчуу.
44. Ткачев Анна Елизарьевна—Танды районунун Элегес көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
45. Толстикова Анна Васильевна—Кызыл хоорайда радиокомитетиниң ажилчыны.
46. Ховалыг Анай Хурбаштыговна—Сүт-Хөл района Киров аттыг колхозтуң колхозчуу.
47. Ховалыг Сырык Домпаевна—Сүт-Хөл района Киров аттыг колхозтуң колхозчуу.
48. Широнова Екатерина Васильевна—Кызыл хоорайда өг-бүлө ээзи.

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Чарлыы
РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы М. ТАРАСОВ,
Секретары И. ЗИМИН,
Москва, 1953 чылдың январь 29.

